

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA SHAXSLARARO MUNOSABAT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI YO'LLARI

*Rustamova Sayyora, Yasinova Odina,
Panjiyeva Nilufar, Panjiyeva Parvina
UMFT universiteti, 550-guruh talabalari
Fan: Mutaxassislikka kirish fani*

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak o'qituvchilarda shaxslararo munosabat madaniyatini rivojlantirishning ahamiyati, uning pedagogik faoliyatdagi o'rni hamda samarali shakllantirish yo'llari yoritilgan. Shuningdek, bo'lajak o'qituvchilarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish, pedagogik muloqot madaniyatini shakllantirish, hamkorlik muhitini yaratish masalalari keng tahlil qilingan. Maqolada shaxslararo munosabat madaniyatini rivojlantirishning pedagogik, psixologik va ijtimoiy omillari ham yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: shaxslararo munosabat, pedagogik muloqot, bo'lajak o'qituvchi, kommunikativ ko'nikma, pedagogik madaniyat, kasbiy kompetensiya, hamkorlik, ta'lim jarayoni, ijtimoiy munosabat, pedagogik faoliyat

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar bo'lajak o'qituvchilardan nafaqat chuqur bilimga ega bo'lishni, balki yuksak madaniyatli, kommunikativ ko'nikmalarga ega, shaxslararo munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'ya oladigan mutaxassis bo'lishni ham talab etmoqda. Chunki o'qituvchi o'z faoliyatida o'quvchilar, ota-onalar, hamkasblar va jamiyat bilan doimiy muloqotda bo'ladi. Shu sababli bo'lajak o'qituvchilarda shaxslararo munosabat madaniyatini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Shaxslararo munosabat madaniyati pedagogik faoliyatning muhim tarkibiy qismi bo'lib, o'qituvchining kasbiy muvaffaqiyatini belgilovchi omillardan biri hisoblanadi. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi ijobiy munosabat ta'lim samaradorligini oshiradi, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Shaxslararo munosabat madaniyati tushunchasi

Shaxslararo munosabat madaniyati insonlarning o'zaro muloqot qilish jarayonida namoyon bo'ladigan axloqiy, psixologik va ijtimoiy fazilatlar majmui hisoblanadi. Ushbu tushuncha insonlarning bir-biri bilan hurmat, bag'rikenglik, hamkorlik va o'zaro tushunish asosida munosabat o'rnatishini anglatadi. Ayniqsa, pedagogik faoliyatda shaxslararo munosabat madaniyati alohida ahamiyatga ega bo'lib, o'qituvchining kasbiy faoliyatida muhim o'rin egallaydi.

Bo'lajak o'qituvchilar uchun shaxslararo munosabat madaniyati nafaqat muloqot qilish qobiliyati, balki o'quvchilar bilan ijobiy psixologik muhit yaratish, jamoa bilan samarali ishlash hamda muammoli vaziyatlarni to'g'ri hal etish ko'nikmalarini ham o'z ichiga oladi. O'qituvchi o'z faoliyatida turli xarakterga ega bo'lgan o'quvchilar bilan ishlaydi. Shu sababli u har bir o'quvchining psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda munosabat o'rnatishi zarur.

Shaxslararo munosabat madaniyati o'qituvchining nutq madaniyati, tinglash qobiliyati, empatiya, murosaga kelish, ziddiyatlarni bartaraf etish, jamoada ishlash kabi muhim ko'nikmalarni ham o'z ichiga oladi. Ushbu ko'nikmalar bo'lajak o'qituvchining kasbiy shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, shaxslararo munosabat madaniyati o'qituvchining shaxsiy fazilatlari bilan ham bevosita bog'liqdir. Xushmuomalalik, sabr-toqat, adolat, bag'rikenglik kabi fazilatlar pedagogik faoliyatda samarali muloqot qilishga yordam beradi. Shu sababli pedagogik ta'lim jarayonida ushbu fazilatlarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish muhim hisoblanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarda shaxslararo munosabat madaniyatini rivojlantirishning ahamiyati

Bo'lajak o'qituvchilarda shaxslararo munosabat madaniyatini rivojlantirish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omillardan biri hisoblanadi. O'qituvchi o'quvchilar bilan ijobiy munosabat o'rnatilgan bo'lsa, ta'lim jarayoni samarali tashkil etiladi. O'quvchilar o'qituvchiga ishonch bildiradi va dars jarayonida faol ishtirok etadi. Shuningdek, shaxslararo munosabat madaniyati o'qituvchining kasbiy mahoratini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi ham hisoblanadi. Shu sababli u o'quvchilar bilan to'g'ri munosabat o'rnatishi zarur. Bu esa o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bo'lajak o'qituvchilarda shaxslararo munosabat madaniyatini rivojlantirish ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishda ham muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi ota-onalar bilan samarali muloqot o'rnatilgan bo'lsa, o'quvchilarning rivojlanishi yanada samarali bo'ladi. Bundan tashqari, hamkasblar bilan sog'lom munosabat o'rnatish ham pedagogik faoliyatda muhim o'rin tutadi. Jamoada hamkorlik qilish, tajriba almashish, o'zaro yordam berish ta'lim muassasasida sog'lom muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilarda shaxslararo munosabat madaniyatini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Shaxslararo munosabat madaniyatini rivojlantirishning samarali yo'llari

Bo'lajak o'qituvchilarda shaxslararo munosabat madaniyatini rivojlantirish uchun ta'lim jarayonida turli pedagogik usullardan foydalanish muhim hisoblanadi. Avvalo, talabalarni jamoaviy ishlarga jalb qilish samarali natija beradi. Guruhli mashg'ulotlar, bahs-munozaralar, davra suhbatlari talabalar o'rtasida muloqotni rivojlantiradi. Interfaol metodlardan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega.

Masalan, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlarni hal etish, trening mashg'ulotlari orqali talabalar muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ushbu usullar talabalarni mustaqil fikrlashga ham o'rgatadi.

Pedagogik amaliyot ham shaxslararo munosabat madaniyatini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Talabalar maktablarda amaliy mashg'ulotlar o'tkazish jarayonida o'quvchilar bilan ishlash tajribasini orttiradi. Shuningdek, psixologik treninglar ham samarali hisoblanadi. Bu treninglar orqali talabalar empatiya, tinglash qobiliyati, muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bundan tashqari, seminar va amaliy mashg'ulotlar orqali talabalar o'zaro fikr almashadi, bu esa shaxslararo munosabat madaniyatining shakllanishiga yordam beradi.

Pedagogik muloqot madaniyatini shakllantirish

Pedagogik muloqot madaniyati o'qituvchining kasbiy faoliyatida muhim o'rin tutadi. O'qituvchi o'quvchilar bilan muloqot jarayonida hurmat, samimiylilik va bag'rikenglik tamoyillariga amal qilishi zarur. Bu esa o'quvchilar bilan ijobiy munosabat o'rnatishga yordam beradi. Pedagogik muloqot jarayonida o'qituvchining nutq madaniyati ham muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi aniq, ravon va tushunarli nutq orqali o'quvchilarga bilim beradi. Shu bilan birga, o'qituvchi tinglash qobiliyatiga ham ega bo'lishi zarur.

Pedagogik muloqotda ijobiy psixologik muhit yaratish ham muhim hisoblanadi. O'qituvchi o'quvchilarga nisbatan mehribon va e'tiborli bo'lishi kerak. Bu esa o'quvchilarning o'z fikrini erkin bayon etishiga yordam beradi. Shuningdek, pedagogik muloqotda ziddiyatli vaziyatlarni hal etish ko'nikmasi ham muhim hisoblanadi. O'qituvchi nizoli vaziyatlarni to'g'ri hal eta olsa, jamoada sog'lom muhit shakllanadi.

Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish

Kommunikativ kompetensiya bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatida muhim o'rin egallaydi. Kommunikativ kompetensiya muloqot qilish, tinglash, fikr almashish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Bo'lajak o'qituvchilarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun turli treninglar, seminarlar va amaliy mashg'ulotlardan foydalanish mumkin. Ushbu mashg'ulotlar orqali talabalar o'z fikrini aniq va ravon ifodalashni o'rganadi. Jamoaviy ishlash ham kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Talabalar guruhli ishlarda faol ishtirok etish orqali o'zaro muloqot qilishni o'rganadi. Bundan tashqari, muammoli vaziyatlarni hal etish mashg'ulotlari ham kommunikativ kompetensiyani rivojlantiradi. Talabalar turli vaziyatlarni tahlil qilish orqali to'g'ri qaror qabul qilishni o'rganadi. Shuningdek, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatida muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularning kelajakdagi pedagogik faoliyatida muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak o'qituvchilarda shaxslararo munosabat madaniyatini rivojlantirish ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Shaxslararo munosabat madaniyati o'qituvchining kasbiy muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Shu sababli pedagogik ta'lim jarayonida ushbu ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Bo'lajak o'qituvchilarda shaxslararo munosabat madaniyatini shakllantirish orqali ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish va sog'lom pedagogik muhit yaratish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A.(2026). Pedagogik risklarni boshqarishda globallasuv jarayonlarning ahamiyati. International scientific journal. Interpretation and researches. 1(73).
2. Xaydarov. S.A. (2026). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallasuv jarayonidagi ahamiyati. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 3(1). 159-164.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov. S.A.(2026). Migratsiya sharoitida pedagogic risklarni boshqarishning nazariy-metodologik asoslari. Inter education and global study. 4.(1). 246-255.
6. Xaydarov. S.A.(2026). Migratsiya sharoitida yoshlar tarbiyasi: pedagogik risklar va ularning kelib chiqish sabablari. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali. 1.(2). 704 -707.